

HET OFFERVEEN

Susanne Jansson

Het offerveen

Vertaald door
Tineke Jorissen-Wedzinga

2018
AMSTERDAM

Cargo is een imprint van Uitgeverij De Bezige Bij, Amsterdam

Copyright © 2017 Susanne Jansson

Published by agreement with Ahlander Agency

Copyright Nederlandse vertaling © 2018 Tineke Jorissen-Wedzinga

Oorspronkelijke titel *Offermossen*

Oorspronkelijke uitgever Wahlström & Widstrand, Stockholm

Omslagontwerp Wil Immink Design

Omslagillustratie © Mono Studio

Foto auteur © Emelie Asplund

Vormgeving binnenwerk Adriaan de Jonge

Druk Wilco, Zutphen

ISBN 978 94 031 2070 6

NUR 305

uitgeverijcargo.nl

*Er wordt gezegd dat er op iedere levende persoon tien
doden vallen.*

Die last gaat je op je zenuwen werken.

Uit: Att umgås med spöken van Göran Dahlberg

Wat er niet is

kruipt overal in

en komt daarvoor in de plaats

Uit: djupa kärlek ingen van Ann Jäderlund

Voor Alma en Edvard

Het zou onjuist zijn om te zeggen dat niemand wat gezien of gehoord had. Er waren uiteraard veel getuigen die hadden opgemerkt hoe de schoten die nacht hadden weerklonken en hoe een gedaante vervolgens het huis uit was gevlucht, op weg naar de wachtende auto.

Wellicht gingen de getuigen daarna weer terug naar waar ze vandaan waren gekomen, of volgden ze tevens het naspel, toen de politie kwam en de lichamen naar buiten werden gedragen. Maar ze spraken niet. Ze hipten door de bosjes, zaten in de bomen of zweefden boven de velden. Ze waren één met de natuur, vaak ongezien door de mensen. Misschien waren het stuk voor stuk dieren, kleine of grote, snelle of langzame, met een scherp zicht of halfblind.

De waarheid over wat er daadwerkelijk in dat huis gebeurd was, vervloog hoe dan ook snel, en verdween.

Zoals met veel andere dingen ook vaak het geval was.

Proloog

Tegen de avond begon het te waaien. Er was eerst alleen sprake van een licht briesje boven de boomtoppen, daarna trok de wind steeds meer aan. Uiteindelijk rukte hij aan alles waar hij grip op kreeg. Over iets meer dan een halfuur zou het donker zijn.

Op de parkeerplaats bij het landgoed stapte Johannes van zijn fiets en zette die tegen een lantaarnpaal. Hij deed een elastiekje om zijn donkere haar en maakte er een knotje van in de nek. Het was echt hondenweer. Geen weer waarin een normaal mens naar buiten zou gaan om te gaan hardlopen.

Maar ja, hij was dan ook niet normaal.

Terwijl hij zijn fiets op slot zette, wierp hij een blik op het huisje van Nathalie. Het licht van de petroleumlamp flikkerde in een van de ramen en hij zag haar zich daarbinnen bewegen. Hij zag de schaduwen die op de muren werden geworpen, langzaam en ontwijkend.

Net als zij.

Ze was een paar nachten geleden bij hem blijven slapen, maar toen hij 's ochtends wakker werd, was ze verdwenen. Het bed was leeg.

Ze had weliswaar gezegd dat ze de volgende dag vroeg op moest, maar hij was toch een beetje teleurgesteld. Ze hadden een fijne avond gehad – en toen was ze zonder wat te zeggen vertrokken, er lag zelfs geen briefje.

Vermoedelijk was het haar oude, gebruikelijke angst voor nabijheid, dacht hij, terwijl hij zijn warming-up deed; dat ze zich

kwetsbaar had gevoeld en zich daarom had willen terugtrekken. Een mogelijke verklaring als je wilde psychologiseren.

Het was ondertussen harder gaan regenen en het idee om het hardlopen te laten voor wat het was werd steeds sterker. Hij was er niet op gekleed, dat wist hij, maar dat was hij vrijwel nooit. Hij was nooit het type geweest dat weerberichten bestudeerde, wat vermoedelijk een reactie was op het feit dat zijn moeder precies het tegenovergestelde was. Die had een apart kledingstuk voor elke graad temperatuurverschil, een set kleren voor elk doel. Zijn hele jeugd was een voortdurend gehannes en één grote verkleedpartij geweest opdat er vooral maar geen spatje regen of koude windvlaag door de verschillende lagen heen zou piepen.

Als volwassene voelde hij zich soms zelfs opgetogen als hij ongepland nat of koud werd.

Hij rende omlaag naar het pad, sloeg vervolgens rechtsaf en liet het huisje van Nathalie achter zich. Aan zijn ene kant was het bos, aan de andere opende zich het moslandschap, het landschap waaraan hij zo gehecht was geraakt: de enorme verlatenheid, de glooiende, sombergrijze vegetatie, ogenschijnlijk nog standvastiger en eigenaardiger nu de regen met bakken naar beneden kwam en de wind aanwakkerde.

Hij herinnerde zich de rijp hier op het veenmos in de afgelopen winter. Het had iets bovenaards gehad, zo broos en verleidelijk, zoiets had hij nog niet eerder gezien.

Op een keer was er een grote eland opgedoken, zo uit het niets. Het dier had zwalkend over de bevroren waterspiegels gelopen, het had een klingelend, knerpend en rinkelend geluid gemaakt, als bedroefde klokkenspellen. Nu hoorde hij het monotone gebonk van zijn eigen passen als harde slagen, alsof hij door gehamer vooruitkwam, volhardend, mechanisch.

Na het eerste stuk ging het kronkelende pad over in een lang, recht gedeelte dat naar de oude turfgraverij liep. Op sommige

plekken kon hij de grindweg ernaast ontwaren en al spoedig zag hij de kleine parkeerplaats die bij het veengebied hoorde. Die was nu verlaten. Hij kwam hier zelden iemand tegen, maar vanavond, met de regen die in zijn gezicht striemde, leek het hier nog desolater dan anders.

Hier en daar liep de smalle constructie van houten planken het veen in. Hij overwoog even een stuk af te snijden en een korter rondje te maken, maar zag dat de planken glad waren. Dat was te riskant. Je hoefde je evenwicht maar te verliezen of...

‘Au!’

Hij was naast een steen gestapt, hoewel hij hier al zo vaak gelopen had dat hij elke boomwortel – hoe klein ook – en elke verhoging kon dromen. De pijn vibreerde in zijn been en trok zich eerst snel terug om vervolgens met volle kracht terug te komen.

Godverdomme!

Hij hinkte een stukje op één been en probeerde iets vast te pakken om tegen te leunen, maar zakte uiteindelijk op het pad in elkaar.

Het deed behoorlijk veel pijn. De wind en de regen rukten aan zijn kleren terwijl hij probeerde overeind te komen, maar hij kon überhaupt niet op zijn voet staan.

Hij wachtte nog even om te zien of de pijn zou zakken. Op datzelfde moment vervloekte hij zichzelf dat hij zijn mobiele telefoon thuis had laten liggen. Hoe moest hij op één been terug zien te komen naar het landgoed?

Langs het pad waren voldoende jonge bomen en struiken te vinden en hij bedacht dat hij misschien enkele stevige takken kon afbreken om een paar provisorische krukken te maken. Het idee was goed, maar hij moest het na een tijdje toch opgeven, want de takken die hij vond waren niet sterk genoeg.

Toen hij afwisselend springend en slepend een stuk van de terugweg had afgelegd, keek hij uit over het veen. Op dat moment

viel het hem op. Het was gestopt met waaien en het regende ook niet meer. Het was volkomen windstil.

Wat opmerkelijk.

De maan kwam aan de donkere hemel achter de wolken vandaan. Flarden mist werden verlicht en bewogen zich langzaam en golvend boven de vochtige grond.

Hij meende een geluid te horen. Was het de wind? Of een beest? Het klonk haast als gejammer. Als zwak geroep.

Toen zag hij een schijnsel verderop op het pad. Een zaklamp. Er kwam iemand aan!

‘Hallo!’ riep hij. Geen antwoord.

‘Ik heb hulp nodig,’ ging hij verder, ‘ik heb me ontzettend bezeerd...’

Het schijnsel kwam steeds dichterbij. Uiteindelijk werd hij erdoor verblind en moest hij zijn handen ter bescherming voor zijn ogen houden.

‘Hallo?’

Daarna werd de lamp een andere kant op gericht en kon hij wat zien.

Wat gebeurt er? kon hij nog net denken. Toen werd alles zwart.

1

Drie weken eerder

Klop, klop, klop.

Nathalie schoot wakker. Ze drukte haar vingers tegen haar slapen om het geklop in haar hoofd te laten ophouden.

Klop, klop, klop.

Klop, klop, klop.

Een blik op de wekker bevestigde dat ze er pas over twee uur uit hoefde. Het was met andere woorden gewoon net als anders. Het had geen zin om nog te proberen weer in slaap te vallen.

Dat had nooit zin.

Ze ging op de rand van haar bed zitten en vroeg zich af of er nog iets te doen viel. Nee. Haar flat was schoon en de meeste spullen waren opgeruimd. De tassen die nog niet in de auto lagen, stonden ingepakt in de hal. Alles was klaar.

Ze douchte en ontbeet staand, spande zich in om zo weinig mogelijk sporen achter te laten. Ze schreef een briefje aan degenen die in haar flat zou komen in de tijd dat zij weg was en legde dat op de keukentafel.

Ik heb wat spullen achtergelaten in de koelkast, misschien heb jij er nog wat aan. Het rekeningnummer voor de huur staat in een mail die ik je gisteren heb gestuurd. Ik hoop dat je het naar je zin zult hebben.

Groeten, Nathalie

Buiten heerste een zondagse rust en was het stil. Ze legde de laatste bagage in de kofferbak, nam plaats achter het stuur en reed weg.

Ze nam de E45 in noordelijke richting en verliet Göteborg voordat de stad wakker had kunnen worden. Het voelde alsof ze een eind maakte aan een tijdelijke verbintenis, er stiekem tussenuit piepte.

Na een tijdje stopte ze bij een benzinepomp om te tanken, een kop koffie te drinken en nog wat laatste dingen te kopen zodat ze zich de eerste dagen kon redden. Daarna reed ze verder. Spoedig veranderde het landschap. Het werd somberder, intenser.

Gek eigenlijk dat het maar een paar uur kostte om zoveel jaar terug te reizen in de tijd. Naar dit land van meren en bossen. Naar dit gebied waar ze eigenlijk thuishoorde.

Ze had zich altijd een vreemde gevoeld in de grote stad aan zee. Die onbezorgde, onrustige, onbetrouwbare zee. Ze had de mensen nooit begrepen die altijd maar wilden gaan zeilen, die gek waren op kale rotsen en horizonnen, die de zon verafgoodden en niets liever wilden dan dat die zo warm en zo lang mogelijk zou schijnen. Het was alsof ze van haar hetzelfde verwachtten, een soort innerlijke drive die ze nooit had gehad, maar in zekere mate had leren produceren.

Elke zomer als ze haar voeten op het warme graniet van de provincie Bohuslän zette en het water in ging om te zwemmen, voelde het alsof de zee haar uit een pure reflex weer op het land wilde werpen. Alsof hij wist dat ze geen deel uitmaakte van zijn natuurlijke habitat.

Nu tikte de septemberregen tegen de voorruit. Aarzelend, zachtjes. Alsof de herfst voorzichtig binnensloep maar niet wilde storen of een schok veroorzaken.

Kom, dacht ze. Kom maar.

Val maar.

We doen het samen.

Ze passeerde de toegangswegen naar Åmål en sloeg af richting Fengerskog. Ze kreeg even een onwerkelijk gevoel, haastig en overweldigend, en vroeg zich af waar ze eigenlijk aan begonnen was. Wat ze in gang ging zetten. Tegelijkertijd zag ze in dat ze er al bijna was en dat het veel te laat was om nog rechtsomkeert te maken.

Ze minderde vaart bij de kunstacademie en de oude fabriek, waarvan ze wist dat daar nu ateliers, galeries en werkplaatsen in zaten. Op de kruising, waar vroeger alleen een kleine buurtsuper gevestigd was, zaten nu ook een bakkerij en een koffientje waar ze jongvolwassenen met linnen tasjes hun ochtendlatte of ochtendthee uit grote glazen zag drinken. Daarna ging de bebouwing over in bos, voordat de weg na een tijdje uitkwam op een berkenallee die naar het landgoed leidde.

Aan het eind van de met grind verharde oprijlaan stonden enkele auto's geparkeerd. Ze stapte uit, liet haar tassen in de auto en liep naar de ingang.

Het was een statig gebouw met vier torens, een witgepleisterde gevel, een lindegroen plaatijzeren dak en grote ramen die uitkeken op de omgeving. Het was iets hoger gelegen, zoals wel vaker het geval was bij landgoederen. Die keken vaak uit over een fraai landschap: een mooi meer of glooiende heuvels.

Maar dit landgoed was anders. Het keek uit over uitgestrekte lappen grond die er zwijgend en pretentieloos bij lagen. Een landschap met in nevelen gehulde vlakten, gekromde dennenbomen en moerasgebieden. Het was een land waar het zonlicht niet helemaal tot de bodem leek te kunnen doordringen, een land dat nooit opdroogde. Dat voortdurend vocht uitscheidde, zich omwentelde.

En daar was ze nu vrijwillig naar teruggekeerd.

‘Bent u degene die het huisje gehuurd heeft?’

De vrouw die zich had voorgesteld als Agneta, was de beheer-

ster van het landgoed. Ze droeg een kaftanachtige beige jurk met een breed borduursel, waardoor haar rijzige gestalte eruitzag als een pilaar. Haar donkerblonde haar had een brede pony en rechte banen die over haar schouders vielen.

‘Ja, dat klopt.’

Haar man stond vlak achter haar, een kop kleiner en gekleed in een donker pak, met een waakzame blik die door de kamer gleeed.

Gustav, dacht Nathalie. Als een lijfwacht. Ze zijn precies zoals ik me hen herinner.

‘Dan wil ik u graag welkom heten op landgoed Mossmarken. Ik hoop dat u zich ervan bewust bent dat het huisje dat u gehuurd heeft een eenvoudig optrekje is. Het wordt voornamelijk in de zomermaanden gebruikt.’

‘Ja, dat is geen probleem. Er is verwarming, toch?’

‘Twee stookplaatsen en een koelkast op flessengas. Maar dat is dan ook alles. Water haalt u in jerrycans hier in de kelder en uw mobiel, computer en dergelijke kunt u opladen op ons kantoor. Douche en toilet bevinden zich in de gang op de bovenverdieping van het landgoed. Er is ook een buiten-wc achter het huisje. Wat verder nog...’ zei ze, en ze leek na te denken. ‘O ja, de fiets. Er is een oude fiets die u kunt lenen als u dat wilt. Waar komt u trouwens vandaan?’

‘Ik woon in Göteborg.’

Aan de wanden in de foyer zag ze de oude portretten van elegante dames in enorme japonnen en trotse heren in militair tenue. Die hadden haar als kind al gefascineerd, met name een van de schilderijen. Dat van Sofia Hansdotter, de echtgenote van een grondeigenaar die eind negentiende eeuw op het landgoed had gewoond. Ze herinnerde zich Sofia’s erwtengroene jurk en weemoedige blik.

Er werd gezegd dat ze zeven van haar acht kinderen had verloren. Dat ze krankzinnig was geweest. Dat ze haar kinderen hei-

melijk had gesmoord en haar echtgenoot vervolgens had gevraagd hen in het veen rond het landgoed te begraven. Ze wilde hen dicht bij zich in de buurt hebben, had ze gezegd. Haar man was haar ter wille geweest om haar zwakke hart niet nog meer schade toe te brengen. Tot hij op een dag, toen het achtste kind net ter wereld was gekomen, plotseling begreep hoe het kwam dat alle kinderen overleden en besloot het pasgeboren jongetje weg te halen bij zijn moeder. Er werd gezegd dat Sofia toen naar de plek was gegaan waar haar kinderen waren begraven, rechtstreeks het moeras in was gelopen en was verdwenen.

Niemand had iets gedaan om haar te redden.

Dat achtste kind groeide op tot een gezonde en sterke man die later het landgoed zou overnemen. Hij was de overgrootvader van de huidige eigenaar Gustav.

‘Gustav en ik runnen deze plek al meer dan vijfendertig jaar als pension, daarvoor deden zijn ouders dat,’ ging Agneta verder, met een waardigheid die aangaf dat het niet de eerste keer was dat ze de geschiedenis van het landgoed vertelde. ‘De familie van Gustav bezit het landgoed al sinds de zeventiende eeuw. U ziet alle voorvaders hier afgebeeld op de schilderijen om ons heen.’ Ze maakte een zwaaiende beweging met haar hand.

Op dat moment kwam er een vrouw van de bovenverdieping de trap af.

‘Daar is onze huishoudster, Jelena. Zij bereidt de lekkerste ge-rookte marene van deze kant van het Vänermeer – mocht u een keer hier willen eten.’

Jelena was bleek en mager, precies het tegenovergestelde van de gezellige moeke die je je bij het woord huishoudster voorstelde.

‘En hier hebben we Alex, het manusje-van-alles van het pension,’ vervolgde Agneta toen een lange, gespierde man binnen kwam lopen. ‘U kunt het hem vragen als er iets gerepareerd moet worden.’

Alex bleef staan, hield zijn blik vastgenageld ergens op een van de kroonluchters aan het plafond en knikte kort. Daarna liep hij verder naar een van de kamers achterin.

‘Gustav en ik zijn op werkdagen beschikbaar tussen negen en vier, mocht u vragen hebben. We bevinden ons meestal op kantoor in de ruimte hiernaast – als we niet op een ladder staan om een staldeur te schilderen of een kapotte tractor of iets dergelijks te repareren. De rest van de tijd vindt u ons vermoedelijk in de oostvleugel, waar wij wonen. U kunt uiteraard ook buiten kantoortijden contact met ons opnemen.’ Ze maakte een pauze in en ging verder. ‘Dat is wel het belangrijkste. Het is hier momenteel laagseizoen, zoals men dat zo mooi noemt, en er is weinig activiteit. Bent u hier met een bepaald doel, als ik zo vrij mag zijn?’

‘Ja, ik ben bezig met mijn proefschrift. Ik onderzoek op welke manier het broeikaseffect het afbraakproces in waterrijke gebieden – wetlands – beïnvloedt. Ik ben bioloog.’

‘Ik begrijp het,’ zei Agneta met een glimlach, en ze wees op de ramen en het uitzicht buiten. ‘U bent hier dus vanwege het veen. Interessant.’

‘Ja, ik wil wat afrondende veldexperimenten doen.’

‘Het is zeer speciaal, dit veengebied,’ ging Agneta verder. ‘Men zegt dat het vroeger een zogenaamd offerveen was.’

‘Ja.’

‘Daar heeft u misschien van gehoord? Men zou hier vanaf de ijzertijd verschillende offers hebben begraven voor de goden. Zelfs mensen. We hebben er brochures van op kantoor. Ze hebben hier rond de millenniumwisseling zo’n veenlijk gevonden, uit de vierde eeuw voor Christus. Dat ligt nu in het cultureel-historisch museum in Karlstad.’

Nathalie knikte. ‘Ja, ik weet het...’

‘Het Vossenbessenmeisje,’ zei Agneta.

‘Oké,’ zei Nathalie.

‘Ja, zo werd ze genoemd, het meisje dat ze vonden. Maar over het veen gesproken, ik hoop wel dat u voorzichtig doet als u zich in het veen begeeft. Het is op sommige plaatsen ontzettend drassig en de loopplanken zijn om deze tijd van het jaar spekglad. Maar dat bent u natuurlijk wel gewend.’

*

Het huisje onderaan de heuvel bij het landgoed bestond uit een kamer en een keuken. Het keukentje bevatte een aanrecht zonder waterkraan, een groot, houtgestookt fornuis en een eettafel met een keukenbank en twee stoelen. De inrichting van de kamer bestond uit een ledikant op poten, een kledingkast, een eenvoudig bureautje en twee oude fauteuils met een salontafeltje, die voor de tegelkachel stonden.

De herfstkou drong door de dikke houten balken naar binnen. Het was niet bepaald warm in het huisje, maar het rook er fris.

In een van de hoeken stond een grote spiegel tegen de muur geleund. Nathalie ging in kleermakerszit op de grond zitten en bekeek haar gezicht. Ze bleef zich erover verbazen dat ze er altijd veel fitter uitzag dan ze zich voelde. Haar zandkleurige haar, dat ze eenmaal per jaar liet fatsoeneren, had nog steeds de coupe die een sterrenkapper haar acht jaar geleden voor een modellenfotoshoot had voorgesteld. Eenvoudig, halflang, een lichte page; ze hoefde er weinig aan te doen.

Toen ze achttien was, was ze voor een bioscoop ‘ontdekt’ en had ze een modellencontract aangeboden gekregen, hoewel ze eigenlijk te klein was – een welwillendheid waar ze blijkbaar ontzettend dankbaar voor moest zijn.

Ze had net haar middelbare school afgerond en hoopte op een makkelijke manier wat geld te kunnen verdienen, maar de stress was niks voor haar. Ze kon niet tegen de haarspray die in haar neus kriebelde, de poederdonsjes die over haar gezicht

werden gehaald en de aansporingen voor de camera – de nogal bruske bevelen waarop ze verwacht werd iets exceptioneels uit te stralen, ze had nooit begrepen wát. Na twee maanden had ze er de brui aan gegeven.

Haar kapsel was het enige van belang dat ze van dat intermezzo in haar leven had meegenomen. Het droeg met minimale inspanning bij aan haar aantrekkelijke uiterlijk, dat ze om puur praktische redenen in stand hield: de omgeving nam er genoeg mee en het leidde af van wat er zich daaronder afspeelde.

In de hal stonden twee jerrycans met water en een grote mand brandhout. Ze stookte allereerst het vuur in het houtfornuis en de tegelkachel op, daarna zette ze de levensmiddelen in de koelkast en legde ze haar kleren in de kast. Als laatste rolde ze een grote kaart van het gebied uit, prikte deze vast op de muur bij het bureau en trok haar sloffen en een dikke trui aan.

Ze liep even rond en keek om zich heen. Het knetterde en vonkte, en uit het fornuis kwam zoveel rook dat ze een raam open moest zetten.

Na een tijdje leek alles te werken. Toen warmde ze een blik tortellini van de benzinepomp op en at een broodje met daarop smearkaas uit een tube.

Achter het huis was een kleine tuin, omzoomd door wilde rozenstruiken, en aan de voorkant stonden twee tuinstoelen van versleten hout. Een paar meter verderop liep de hardlooproute die zich rond het veen slingerde.

Ze trok haar jack aan, ging voorzichtig in een van de stoelen zitten en keek uit over het landschap. Het voelde alsof er niets veranderd was, alsof alles gebleven was zoals het altijd geweest was. Niet alleen de laatste vijftien jaar, maar honderden jaren, sinds mensenheugenis. De knoestige grijze dennenbomen. Plas-sen van knipperende waterogen tussen natte, groene graspol-len. Een desolate verlatenheid in een onbestemd palet, het